

Veselin Vukotić
www.vukotic.net

BUDŽET I RAZVOJ

Da li je okretanje od logike socijalističke države socijalističke države, ka klasičnoj državi blagostanja pravi put razvoja? Koncept tradicionalne socijalne države („država blagostanja“) je u krizi, isto kao što je prije propasti u krizi bio koncept socijalističke države.

Budžet je godišnji akt prihoda i rashoda države („novčanik države“). Ali budžet nije samo ekonomski akt, kako se najčešće shvata. To je prije svega politički akt - usaglašavanje političke volje u svakoj zemlji. To je ravnoteža moći svih političkih partija u Parlamentu, odnosno interesnih i lobističkih grupa u i izvan Parlamenta. Torba engleskog ministra finansija iz 1809.godine, koja se zvala „budžet“ (otuda i riječ budžet), nije bila tako velika kao što je danas. Od kraja 19. (8%GDP) i u 20. vijeku ta torba je sve veća i veća (50-60% GDP). Što je ta torba države veća, to je manja torba onih koji stvaraju novac na tržištu: biznisa. Ekvivalent budžetu kao polit-ekonomskom aktu je profit kao izraz ekonomske snage biznisa. Istina, budžet je omiljena, dok je profit „omražena“ riječ! Snaga države (budžet) i/ili snaga biznisa (profit)? Da li se i kada isključuju? Kada je odnos između budžeta i profita igra nulte sume, a kada win-win situacija (povećanje sume)? Nulta suma je tada kada suma koja se raspodjeljuje ne raste. Kada se dijeli ili preraspodjeljuje postojeće. Kada je sva naša pažnja usmjerena na ono što imamo i kako to „pravedno“ podijeliti! To je situacija u porodici kada se primanja ista tokom vremena, odnosno kada ona opadaju, a članovi porodice hoće više da troše. To je često praćeno nesuglasticama, čak i svađama, ali i propadanjem. Osnovni princip je: svi jednako, jer je to pravedno! Nije važno koliko je ko unio u taj kućni budžet. Slično je i na nivou države! Kada npr.GDP – suma vrijednosti roba i usluga proizvedenih u državi za godinu dana (kao npr.ukupni prihod porodice za jednu godinu) stagnira ili opada (da su takozvane stope raste jednake 0 ili negativne) tada se ulazi u zonu nulte sume. U zoni nulte sume (nema novog rasta prihoda) dominira logika preraspodjele (ne logika stvaranja), odnosno mišljenje da će razvoj biti brži ako se primjenjuje princip „uzmi od jednih, daj drugima“. Pri tome tu preraspodjelu sprovode pristrasni interesi političara – „vidljiva ruka države“! Kada se ovo načelo poveže sa mišlju da je država „vlasnik“ društva i „vlasnik“ svih građana, a to znači neograničenu moć politike, onda se dolazi u zonu ugrožavanja onoga što čini kvantitativni ekonomski osnov razvoja države: stopa rasta i ekonomskog razvoja. Brutalno **MANIPULISANJE** (ne rješavanje) socijalnom dimenzijom i demagoška odbrana interesa političara i demokratije isticanjem samo značaja socijalnih pitanja su velika opasnost ekonomskom razvoju. Od trenutka kada su kreatori „nacionalne sudbine“ uveli nacionalne penzije kao mjeru socijalne politike – socijalne zaštite političara, do ekonomske stagnacije je mali korak. Ne radi se samo o novcu, koliko o logici, načinu razmišljanja i shvatanju razvoja društva i društvenog modela kome se teži.

„Nestanak Kejnzijanizma (teorijske osnove države blagostanja) i propast socijalističkog sistema uslovljen je **ISTIM FAKTORIMA**: ubrzanje globalizacije, razvoj globalnog informatičkog poretka, opadanje industrije i porast usluga, razvoj novih oblasti individualizma i povećanje potrošačke moći“ (Entoni Gidens). Ne radi se u prolaznim događajima, već o procesima koji stalno jačaju. Da li se može zaboraviti ova činjenica? Da li možemo graditi socijalni model koji već nestaje? Da li i mi treba da tragamo za novim modelima integracije socijalnog i ekonomskog razvoja, kao što to već radi EU i brzorastuće ekonomije svijeta?

Kakav god model socijalne politike se razvijao u budućnosti, on mora polaziti od elementarne činjenice da je on određen snagom ekonomije i njene tržišne konkurentnosti! Tamo gdje socijalna logika ubija profit i strast stvaranja, tj. logiku biznisa, istraživanja i novih ideja teško je očekivati ostvarenje dinamične socijalne pravde, neophodnog uslova ekonomskog razvoja. Tamo gdje je trošak preraspodjele (države) visok – visoke su i cijene proizvoda sa područja te države. Trošak države se uvijek plaća kroz cijenu koju građanin, potrošač plaća za proizvod i usluge koje kupuje! Direktno ili indirektno! U uslovima globalnog tržišta konkurencija se povećava! Da li očekujemo da će turisti – domaći i strani plaćati skuplje usluge (zbog većih poreza i nameta), ili će poći u jeftiniju destinaciju u drugoj zemlji?

Ukoliko s jedne strane imamo globalni pritisak konkurencije na cijene - da se smanjuju, sa druge strane povećanje poreza (troškova države), što se dešava sa biznisom? Šta se dešava sa profitom? Šta se dešava sa „socijalnom odgovornošću firme“? Osnov razvoja svake firme je upravo stalno ulaganje profita u razvoj. To je ulaganje u nove ideje, inovacije, u razvoj kreativne ekonomije. Upravo ovo stalno ulaganje profita održava dinamiku firme i sistema u cjelini, kao što izvor vode održava tok rijeke! Da li kapitalizam više postoji? Riječ globalizacija u današnjem značenju znači širenje logike kapitalizma (tržišta) u ovoj ili onoj formi na planeti Zemlji! Da li troškovi države mogu da ugroze tokove globalizacije, npr. priliv kapitala u tu državu?

Ukoliko je „računska“ stopa sustizanja Crne Gore evropskog prosjeka dohotka po glavi stanovnika do 2030. godine oko 11% stope rasta u kontinuitetu, šta su onda i da li se mogu zamisliti posljedice nulte ili negativne stope rasta GDP-a u Crnoj Gori? Da li je lijek za niske i negativne stope rasta još veća preraspodjela (porezi)? Šta kaže dosadašnja ekonomska istorija o odnosu nivoa preraspodjele (državne potrošnje) i stope ekonomskog rasta? Pokazuje se da je stopa rasta uvijek manja u zemljama koje imaju visoke stope državne potrošnje (iznad 40% GDP-a), odnosno da je najveća stopa rasta u zemljama u kojima je državna potrošnja ispod 25%. Često pominjane zemlje azijski tigrovi – Hong Kong, Tajvan, Singapur su postizali visoke stope rasta pri državnoj potrošnji između 15-20% („mikrodržava“ – mala, ali snažna državna regulativa i efikasan sudski sistem).

Danas je državna potrošnja u Crnoj Gori blizu 50%. Snaga logike da se ona održi ili povećava, bilo povećanjem poreza, bilo zaduživanjem kod IMF-a (što je posmatrano u vremenu isto) je sve veća. Da li sa takvom logikom možemo imati (teorijski teško dostižnu) prosječnu stopu rasta od

11% u kontinuitetu do 2030.godine i sustići EU? Možda je ukidanje viza građanima važan korak ka povećanju razumijevanja i opšteg znanja građana o tržištu i preduzetništvu! Da shvatimo da EU najveće uporište svog razvoja ima upravo u tržištu: u slobodnoj trgovini robom, uslugama, kapitalom i radom. To je upravo ono što će mnoge naše eurolavere vremenom pretvarati u euroskeptike: EU sužava prostor za protekcionističke mjere (preraspodjelu). Zar i sadašnji budžet EU nije samo oko 1% GDP-a koji se ostvaruje zajedno u svim zemljama članicama EU?